

Mniej znaczy lepiej

Manifest rozwoju pszczelarstwa przyjaznego pszczołom

My, nieformalna grupa pszczelarzy i pszczelarek (będących pełnoprawnymi członkami społeczności pszczelarskiej) oraz miłośników i miłośniczek wszelkich pszczół przedstawiamy nasze postulaty, chcąc włączyć je do dyskusji na temat przyszłości pasiecznictwa. Uważamy, że pszczelarstwo obecnie stoi przed szeregiem wyzwań i boryka się z wieloma problemami. Spowodowane jest to czynnikami zewnętrznymi takimi jak: narastający kryzys środowiskowy i gospodarka pasieczna prowadzona w sposób niezrównoważony, utrudniający, jeśli wręcz nie uniemożliwiający adaptację pszczół do zmieniającego się otoczenia. Nie bez znaczenia jest też fakt, że aktualnie w niektórych środowiskach zawód pszczelarza nie cieszy się takim szacunkiem jak niegdyś – wynika to z masowego wprowadzania metod przemysłowych i intensywnych oraz stawiania produkcji ponad dobro i zdolności adaptacyjne pszczół.

Reforma w kierunku tzw. **pszczelarstwa odżywalnego** (rozumianego jako prowadzonego w sposób trwale zrównoważony z otoczeniem, nie wyrządzającego szkód środowiskowych, a przez to zdolnego do samopodtrzymania i regeneracji w wymiarze lokalnym) jest nie tylko szansą, ale długofalowo jedyną drogą do utrzymania rentownej działalności pasiecznej, a także do praktykowania pasji pszczelarskiej i bartniczej w sposób satysfakcjonujący i zdrowy oraz przywrócenia zawodowi właściwego mu szacunku i etosu. W takiej gospodarce pszczoły winny być traktowane podmiotowo, z uwzględnieniem ich potrzeb, co jest konieczną alternatywą dla ich obecnego utowarowienia i uprzedmiotowienia.



"Mojsze" rys. Mariusz Uchman

1.

Odejście od traktowania przyrody w sposób czysto towarowy

Środowisko naturalne jest systemem złożonym, zdolnym do podtrzymywania skomplikowanych zależności ekologicznych, a traktowanie go tylko w sposób konsumpcyjny i użytkowy prowadzi do ograniczenia różnorodności. Skutkuje to wyjąłowieniem i zanikiem różnorodnych powiązań gatunkowych, co pośrednio i bezpośrednio wpływa na zdrowie pszczół, choćby poprzez zubożenie i ograniczenie ich bazy pokarmowej.

2.

Wspieranie rolnictwa regeneratywnego

Przekonywanie do szerszego wprowadzania rolnictwa bezorkowego (węglowego), ograniczenie używania pestycydów i zmiana podejścia do tzw. chwastów (roślin kwitnących, będących cennymi źródłami pokarmu dla zapyłaczy). Zachęcanie do pozostawiania nieużytków (ugorowania) i szerokich miedz, przekonywanie (w tym władz samorządu terytorialnego i zarządców terenów zielonych, ale także rolników i właścicieli posesji) do nasadzeń drzew, krzewów i innych roślin pyłkodajnych i nektarodajnych, ale przede wszystkim nieanektowanie kolejnych terenów do wykorzystania przez człowieka tam, gdzie jest to możliwe.

Rolnictwo – w tym także pszczelarstwo – musi opierać się na współdziałaniu z naturą, a nie wykorzystywaniu osiągnięć technologicznych do jej kontrolowania i kształtowania w sposób ułatwiający tylko zwiększanie produktywności i wzrost gospodarczy. W świetle zmieniających się warunków ekologicznych i gospodarczych Ziemi takie podejście wydaje się wręcz koniecznością. Długofalowo może to ograniczać koszty i zwiększać odporność środowiska – w tym upraw i hodowli – na zmiany klimatu.

3.

Reforma edukacji

Zmiana programu kursów, szkoleń, wykładów na taki, który uwrażliwi na negatywny wpływ pasiek na same pszczoły miodne i inne zapyłacze. Wykaże również pozytywną rolę środowiskową różnych organizmów, które stanowią fauna i flora towarzysząca uprawom czy hodowli.

4.

Upodmiotowienie pszczół

Odejście od zabiegów pasiecznych (lub ich minimalizowanie), służących wykorzystaniu gospodarczemu pszczół, które prowadzą do traktowania ich jako jedynie jednostek produkcyjnych i reprodukcyjnych - takich jak przykładowo:

- a) wycinanie czerwiu trutowego,
- b) wymiana matek pszczelich ze względu na niższą wartość ekonomiczną,
- c) łączenie rodzin pszczelich, o ile są one samodzielne,
- d) przycinanie matkom pszczelom skrzydełek,

- e) przesyłanie pszczoł na duże odległości przez wiele dni (szczególnie podczas upałów),
- f) izolowania matek pszczelich ze względu na wzrost produktywności,
- g) usuwania tzw. dzikich mateczników.

Uznajemy, że te i podobne zabiegi w niektórych sytuacjach mogą być niezbędne, np. mogą służyć zachowaniu zdrowia rodziny pszczeliej, albo mogą być wykonane na zasadzie tzw. mniejszego zła (choćby w przypadkach zwalczania niektórych chorób pszczoł, czy selekcji na odporność na nie). Jednak promowanie ich, jako właściwych metod gospodarki pasiecznej, służy uprzedmiotowieniu pszczoł, co stoi w sprzeczności z poszanowaniem pszczoł jako istot żywych.

5.

Ograniczenie przepszczelenia obecnego w całej Polsce

Obecnie w Polsce mamy do czynienia z nadmierną gęstością użytkowanej gospodarczo populacji pszczoł miodnych, co niekorzystnie wpływa zarówno na samą pszczołę miodną, jak i pozostałe dzikie zapylacze. Przepszczelenie może być zagrożeniem dla istnienia innych, istotnych dla środowiska dzikich zapylaczy (w tym zagrożonych wyginięciem). Nadmierna gęstość populacji pszczoły miodnej stanowi dla samej siebie, jak i innych dzikich zapylaczy konkurencję w zdobywaniu pokarmu (dostęp do kwiatów), ale także zagrożenie epidemiologiczne (epizootyczne). Wydaje się, że dobrą praktyką byłoby wprowadzenie regionalnych regulacji dotyczących zakładania dużych pasiek (np. rejestracji czy wręcz uzyskania zgody powyżej określonej liczby pni), a w szczególności także uzyskanie pozwolenia na gospodarkę wędrowną. Pszczelarstwo stacjonarne, prowadzone w typie amatorskim, przy niewielkim zagęszczeniu i rozproszeniu zwykle stanowi dużo mniejsze zagrożenie dla środowiska niż chów intensywny i masowa hodowla.

6.

Tworzenie warunków służących naturalizacji populacji *Apis mellifera*

Dziko żyjące populacje *Apis mellifera*, kształtowane przez selekcję naturalną, mogą mieć kluczowe znaczenie dla zachowania zdrowia pszczoł. Tam, gdzie występują w Europie, są swoistym rezerwuarem różnorodności genetycznej, a także wykazują znacząco większy potencjał do tworzenia i podtrzymywania adaptacji do lokalnych warunków niż populacja hodowlana. Konieczna jest więc zmiana negatywnego wizerunku dziko żyjących rojów (w miejscach, gdzie ich obecność nie stanowi zagrożenia dla ludzi i konkurencji dla innych zapylaczy, szczególnie gatunków wymagających większej troski).

W ramach działań postulujemy tworzenie siedlisk przez utrzymywanie starodrzewów, zwłaszcza z drzewami dziuplastymi (które mogą być zajmowane przede wszystkim przez przedstawicieli różnych gatunków owadów, ptaków lub ssaków). Zwiększenie udziału w przyszłości trwale zaaklimatyzowanych wolnożyjących pszczoł w całej populacji *Apis mellifera* w obecnych warunkach środowiskowych jest stanowiskiem kontrowersyjnym (w związku z obecnym przepszczeleniem populacji hodowlanej przez podgatunki obce i nieprzystosowane do lokalnego środowiska). Jednakże równocześnie postulujemy znaczące ograniczanie populacji intensywnie użytkowanej przez pszczelarzy, która aktualnie zdecydowanie dominuje. Z kolei naturalne zagęszczenie populacji pszczoł miodnych w warunkach polskich jest niewielkie i nie powinno w sprzyjających warunkach przekraczać 1 rodziny na km². Takie przekształcenie struktury populacji

pszczoł w długofalowej perspektywie powinno przyczynić się do zwiększenia zdrowotności i odporności całej krajowej populacji pszczoł miodnych oraz innych dzikich zapylaczy.

7.

Systemowa selekcja na dręczoodporność

Uznanie odporności na warrozę (chorobę odroztoczą), jako obowiązkowego kierunku selekcji cech w programach hodowlanych pszczoły miodnej.

8.

Zwiększenie obszarów hodowli zamkniętej

Nacisk na hodowlę lokalnie przystosowanych pszczoł. Powiększenie obecnych obszarów ochrony rodzimych podgatunków i stworzenie nowych. Ograniczenie lub wręcz całkowite zahamowanie zjawiska sprowadzania obcych genetycznie matek pszczelich.

9.

Reforma systemu wsparcia pszczelarstwa

System wsparcia powinien służyć kształtowaniu zrównoważonego ze środowiskiem nowoczesnego pszczelarstwa i całego rolnictwa. Obecny system dofinansowań służy przede wszystkim dużym producentom sprzętu pszczelarskiego, a także promuje stałe zwiększanie liczby rodzin pszczelich, co skutkuje dalszemu nawarstwianiu się problemów zdrowia wszystkich pszczoł.

Postulujemy:

- a) wprowadzenie takich mechanizmów wsparcia, które będzie promować małe pasieki stacjonarne i ekstensywne oraz różne formy zrzeszeń lokalnych wytwórców i spożywców w ramach lokalnych kooperatyw spożywczych lub spółdzielni pszczelarskich,
- b) wspieranie jedynie chowu i hodowli lokalnie przystosowanych podgatunków pszczoł (tj. w szczególności *A. m. mellifera* oraz *A. m. carnica* na południu Polski, a także matek lokalnych z własnego wychowu),
- c) tworzenie bazy pożytkowej, pozostawiania nieużytków i/lub sadzenia i wysiewania różnorodnych rodzimych roślin pyłkodajnych i nektarodajnych,
- d) ograniczenie wsparcia dla gospodarki wędrowniej, która powoduje zwiększenie transmisji poziomej patogenów i pasożytów oraz dodatkowo wywołuje negatywny stres, który szkodliwie wpływa na rodziny pszczele,
- e) ograniczenie wsparcia dla stawiania pasiek pod hasłem ratowania pszczoł i pomocy pszczołom (np. wprowadzanie pszczoł miodnych do miast lub terenów cennych przyrodniczo pod tymi hasłami),

- f) wspieranie badań próbek pszczoł/osypów/czerwiu, służących ograniczeniu i dostosowaniu kuracji do sytuacji w pasiekach i konkretnych rodzinach pszczelich, z wyższym priorytetem niż dofinansowania leków.

10.

Reforma podejścia do leczenia pszczoł miodnych

Obowiązek prowadzenia monitoringu i badań, jako warunek do uzyskania dostępu do leków. Odejście od kuracji wykonywanych w związku z porą roku i promowanie zasady, że kuracje przeciwko warrozie powinny być stosowane jedynie po stwierdzeniu jednoznacznych objawów choroby lub wysokiego porażenia dręczem pszczelim *Varroa destructor* (po przeprowadzonym monitoringu). Propagowanie stosowania metod biotechnicznych jako niezbędnego i głównego elementu zintegrowanej walki z warrozą. Stosowanie leków tylko w systemie rotacyjnym, uzasadnione wynikami monitoringu, przy użyciu preparatu dostosowanego do danych warunków.

Manifest popierają:

Emilia Wasielewska: entuzjastka dziko żyjących owadów zapylających, członkini Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, melitolożka z ogromną pasją i miłością do wszystkich pszczoł, *Apis mellifera* także.

✉ emiliawasielewska@yahoo.com, ☎ +48 883 003 049

Jakub Jaroński: publicysta ds. pszczelarstwa, pszczelarz przyjazny wszelkim pszczołom, obserwator dzikich pszczoł i wolnożyjących pszczoł miodnych

✉ radio@warroza.pl, warroza.pl

Redakcja strony **Dzicy Zapylacze** poświęconej żądłówkom, a w szczególności pszczołom dziko żyjącym.

✉ redakcja@dzicyzapylacze.pl, dzicyzapylacze.pl

Bartłomiej Maleta: publicysta, pszczelarz w duchu treatment free, obserwator wolnożyjących pszczoł miodnych, autor książki: "Pszczelarstwo w zgodzie z naturą"

✉ bractwo@bractwopszczele.pl, bractwopszczele.pl

- **Anna Tomańska:** lekarka weterynarii, miłośniczka pszczoł
- **Jakub Klawiter:** pszczelarz hobbysta
- **Robert Rutkowski:** pszczelarz hobbysta
- **Marcin Zarek:** pszczelarz hobbysta
- **Sławomir Podgajny** - stacjonarny pszczelarz-hobbysta od 20 lat
- **Kamil Badurowicz** - miłośnik przyrody i wielbiciel zadrzechni czarnorogiej
- **Elżbieta "pytla" Kowalczyk** - honorowy prezes SPP "Polanka", pszczelarka amatorka

- **Maciej Disterheft** - pszczelarz od 13 lat, prezes Koła Pszczelarzy w Połajewie
- **Piotr Skorupa** - Pszczelarz wędrowny, amator wg. własnego osądu, półprofesjonalista wg. Prawa.
- **Sudecki Klub Pszczelarza Polanka** - organizacja zrzeszająca pasjonatów pszczelarstwa z różnych części Dolnego Śląska
- **Avidal**: hobbysta entomolog, twórca Insektarium.net
- **Michał Wołczak** - pszczelarz z Białorusi, aktualnie w Polsce, aktywista otwartego oprogramowania, badacz wspólnot, bloger
- **Jan Szostak** - pszczelarz z 30-letnim stażem
- **Anna Sobieraj-Betlińska** - ekolożka dziko żyjących pszczół, autorka książki: "Owady zapylające - pszczoły Białegostoku"
- **Waldemar Celary** - entomolog prof. UJK, specjalista badacz żądłówek
- **BioDar** - firma sprzedająca pszczoły samotne, edukująca i wydająca treści o charakterze ekologicznym i przyrodniczym
- **Inicjatywa Las Młochowski** - osoby pragnące przeciwdziałać dewastacji lasów wokół Zielonego Pierścienia Warszawy
- **Stowarzyszenie Natura i Człowiek** - zespół naukowców i przyrodników, dla których celem nadrzędnym jest ochrona pszczół dziko występujących



Dziczapylacze.pl



Manifest opublikowany na licencji CC-BY na stronie: pszczelarstwo.info.pl/manifest. Można udostępnić, kopiować i przerabiać pod warunkiem podania źródła. Można także poprzeć jako organizacja i przysłać logo do załączenia.